

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ

Сиротюк А.М., викладач

Уманський національний університет садівництва

У статті розглянуто особливості здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами агропромислового комплексу, узагальнено та доповнено теоретико-методологічні положення формування зовнішньоекономічних стратегій в АПК. Особливу увагу приділено впливу ряду негативних явищ на ефективність функціонування вітчизняних аграрних підприємств та запропоновано можливі шляхи їх подолання.

The article deals with the peculiarities of foreign trade enterprises of agroindustrial complex, also theoretical and methodological principles of formation of foreign strategies in agriculture generalized and expanded. Particular attention is paid to the influence of a number of negative effects on the efficiency of domestic agricultural enterprises and suggests possible ways to overcome them.

Постановка проблеми. Зовнішньоекономічні зв'язки займають значне місце в системі агропромислового комплексу економічної діяльності України. В попередні роки вітчизняні механізми регулювання зовнішньоекономічної діяльності були досить недосконалими, що в значній мірі вплинуло на експортний потенціал агропромислової продукції України. Україна має достатньо великий експортний потенціал у сфері агропромислового комплексу, але не може його реалізувати. Це можна пояснити досить жорсткою конкуренцією на міжнародних ринках, що з часом буде тільки посилюватись. Саме тому на сьогодні проблеми пошуку науково обґрунтованих механізмів удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємств агропромислового комплексу, підвищення конкурентоздатності вітчизняної аграрної продукції, дослідження нових шляхів виходу українських підприємств на зовнішній ринок та захисту внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції є досить актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем удосконалення зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств агропромислового комплексу знайшли відображення в наукових працях провідних вітчизняних науковців - В.Г. Андрійчука, Т.Ю. Богомолової, В.І. Бойка, З.Н. Бочаєва, І.В. Бураковського, В.І. Власової, В.П. Галушки, В.І. Губенка, О.Д. Гудзинського, О.М. Жеглова, А.М. Кандиби, С.М. Кваші, А.І. Кредісова, І.І. Лукінова, Ю.П. Макогона, А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник, О.М. Онищенко, Б.Й. Пасхавера, В.В. Рокочі, А.П. Румянцева, П.Т. Саблука, Ю.І. Скірка, О.А. Фесини, О.В. Шубравської, А.Є. Юзефовича, Ю.В. Яковець, О.І. Яковлева, Т.М. Циганкової та інших. Незважаючи на достатньо велику кількість напрацювань у даній сфері, нерозкритими досі залишаються питання комплексного підходу до визначення перспективних напрямів розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств АПК, пошуку науково обґрунтованих факторів зростання ефективності виробництва його продукції, а також розробки прогресивних фінансово-економічних механізмів регулювання зовнішньоекономічної діяльності в агропромисловому комплексі.

Постановка завдання. Основною метою даної статті є дослідження

особливостей та ефективності здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами агропромислового комплексу України, а також розробка та обґрунтування рекомендацій щодо її вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зовнішньоекономічна діяльність є важливою частиною господарської діяльності всіх учасників ринкових відносин. В умовах планової системи господарювання зовнішньоекономічні зв'язки здійснювалися лише на державному рівні, підприємства ж були позбавлені можливості самостійного виходу на зовнішній ринок. У нових економічних умовах господарювання вітчизняні підприємства нарешті отримали право самостійного здійснення експортно-імпортних операцій. Проте з отриманням можливості експорту аграрної продукції за кордон українські виробники стикнулися з іншою проблемою – розробкою механізмів адаптації, які б сприяли достатній гнучкості в поведінці суб'єктів господарювання на зовнішньому ринку та прийнятті ними ефективних управлінських рішень.

Однією з ключових галузей економіки України, яка має величезний потенціал щодо виходу на світовий ринок є її агропромисловий комплекс. Він являє собою сукупність виробничо-взаємопов'язаних підприємств та обслуговуючих організацій, що функціонують та розвиваються на основі агропромислової інтеграції та відіграють важливу роль у більшості країн світу. Оскільки саме вони виконують важливу суспільну функцію – забезпечення населення продуктами харчування [1].

Розробка зовнішньоекономічної стратегії для підприємств агропромислового комплексу ускладнюється необхідністю врахування особливостей формування кон'юнктури світових ринків, що значною мірою залежить від впливу природних чинників – сезонності, кліматичних умов, ймовірності стихійного лиха, а також змін у структурі попиту, пов'язаних з альтернативним використанням сільськогосподарської продукції, а саме злакових, цукру, насіння масляних культур та рослинних олій, для задоволення потреб швидкозростаючої індустрії біопалива. На сьогодні істотні обсяги експорту кукурудзи до США, пшениці та насіння рапсу у ЄС та цукру у Бразилію використовують для виробництва етанолу та біодизелю. Таким чином, зважаючи на прогноз щодо збільшення споживання біопалива у наступні 3 роки на 170%, варіативність у споживанні сільськогосподарської продукції стане вагомим фактором при розробці експортної стратегії вітчизняних підприємств [4].

Також формування експортної стратегії підприємств АПК ускладнюється місцем даної сфери у процесі вирішенні продовольчої проблеми. Особливість стратегічного планування полягає у необхідності роботи з поправкою на численні угоди, підписані під егідою СОТ. На сьогодні сільське господарство, що виступає ядром агропромислового комплексу, у першу чергу через його виняткову роль у економіко-політичному розвитку держав, знаходиться під пильною увагою наднаціональних організацій. Виключне значення галузі у забезпеченні продовольчої безпеки зумовлює застосування більшістю країн заходів нетарифного регулювання ринків сільськогосподарської продукції - надання виробникам дотацій та субсидій, посилення державних закупівель, розширення соціальних програм з забезпечення продовольчими товарами населення тощо. Наявність прихованих бар'єрів значною мірою погіршує умо-

ви функціонування приватних компаній на ринку продовольства, а також призводить до зниження доходів виробників та ускладнює процес прийняття рішень щодо зовнішньоекономічної стратегії [3].

Основною ж проблемою розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств є недостатня конкурентоздатність їхньої продукції на зовнішньому ринку. Крім того, існують й інші негативні аспекти зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних суб'єктів АПК, такі як:

- низька ефективність функціонування цієї галузі порівняно з іншими країнами;

- невідповідність структури українського експорту попиту інших країн на продукцію агропромислового комплексу;

- недотримання переважною більшістю підприємств міжнародних вимог виробництва аграрної продукції;

- низька якість продукції внаслідок того, що її виробляють переважно дрібні приватні підприємства, які, в свою чергу, обмежені в фінансових та інформаційних ресурсах;

- у виробництві аграрної продукції переважно зайняті особи без належної фахової підготовки, внаслідок чого виготовлена продукція втрачає конкурентні переваги не лише на зовнішньому, а і на внутрішньому ринку [4].

Варто зазначити, що на ефективність функціонування підприємств агропромислового комплексу та перспективи їх розвитку впливають дві групи факторів, що зумовлюють конкурентоздатність їхньої продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Перша група включає ті фактори, що безпосередньо не залежать від товаровиробників, їх формують державні органи управління. Це цінова, кредитна, податкова системи, політика державної підтримки галузі, регулювання відносин власності, розвиток науки тощо. Друга група факторів залежить саме від виробників аграрної продукції та включає: способи ведення землеробства, рослинництва, тваринництва, застосування прогресивних технологій, використання високоврожайних сортів і гібридів сільськогосподарських культур, розвиток інфраструктури на місцевому рівні, удосконалення матеріально-технічної бази тощо [2].

Щоб зменшити вплив негативних явищ, необхідно розробити заходи поліпшення державного регулювання аграрної сфери. Головною метою державної політики в сфері АПК повинна бути розбудова стабільного, експортоорієнтованого та конкурентоспроможного на зовнішніх ринках сектора економіки і створення для цього відповідних організаційно-економічних умов. Одним із першочергових завдань даної політики є формування ефективного механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в агропромисловому комплексі.

Доцільно сприяти розвитку ряду неурядових організацій, що мають змогу поряд з державою, виконувати функції надання комплексу послуг дрібним сільськогосподарським підприємствам у вигляді надання кредитів, виробничо-технічної допомоги, кооперування сільськогосподарської техніки та іншого інвентарю тощо.

Для створення сучасного конкурентоздатного сільськогосподарського

виробництва в Україні доцільно створити хоча б в кількох регіонах країни аграрні кластери, що дозволили б централізувати аграрний науково-технічний потенціал, об'єднали підприємства агропромислового комплексу різних форм власності та науково-дослідні інститути з метою ефективного співробітництва.

Можливими шляхами підвищення конкурентоздатності українських аграрних підприємств є:

- налагодження сучасної інфраструктури аграрного ринку;
- поліпшення взаємозв'язків українських аграрних підприємств;
- налагодження співпраці підприємств агропромислового комплексу з науко-дослідними установами;
- відповідність вітчизняних стандартів на продукцію агропромислового комплексу вимогам стандартів Європейського Союзу;
- збільшення експортного потенціалу вітчизняних підприємств шляхом сприяння і впровадження систем управління якістю;
- покращення репутації України на міжнародному ринку як виробника екологічно чистої і безпечної продукції;
- організація міжнародних виставок, ярмарок, конференцій на території нашої країни та сприяння участі вітчизняних суб'єктів господарювання у таких заходах закордоном;
- збільшення обсягів державного фінансування наукових розробок в аграрній сфері тощо.

Дуже важливо створити необхідні умови для захисту вітчизняних аграрних підприємств та максимально можливого підвищення конкурентних переваг української продукції АПК на внутрішньому та зовнішньому ринках. Дуже важливо об'єднати зусилля як окремих суб'єктів агропромислового комплексу, так і державних органів управління, лише так Україна матиме змогу завоювання достойного місця на зовнішньому аграрному ринку.

Висновки. Процес ведення бізнесу на міжнародних ринках істотно відрізняється від управління діяльністю підприємства у вітчизняному економічному середовищі. Розширення діяльності за географічним критерієм вимагає від підприємств розробки детальної стратегії реалізації власних експортних амбіцій.

Специфіка зовнішньоекономічної стратегії підприємств АПК пояснюється виключним значенням його базису — сільського господарства - у вирішенні глобальної проблеми забезпечення продовольством, що обумовлює підвищений інтерес міжнародних організацій до регулювання відповідних ринків. Можна стверджувати, що протягом наступних років вплив наднаціонального фактору на процес розробки зовнішньоекономічної стратегії підприємств АПК лише посилюватиметься, що пояснюється запровадженням більш жорстких правил регулювання агропромислової сфери у зв'язку з подорожчанням сільськогосподарської сировини, пов'язаним з альтернативним її використанням для виробництва біологічного палива.

З урахуванням існуючих проблем видається доцільною реалізація заходів за такими основними напрямками, як: гармонізація вітчизняних стандартів на сільськогосподарську продукцію згідно стандартів ЄС, налагодження су-

часної інфраструктури аграрного ринку, посилення кооперації аграрних підприємств різних форм власності, налагодження співпраці між виробниками сільськогосподарської продукції та дослідними установами тощо.

Лише таким чином підприємства агропромислового комплексу України зможуть зайняти конкурентоспроможне місце на світовому ринку аграрної продукції та міцно закріпити свої позиції.

Список використаних джерел:

1. Іщенко О.І. Вдосконалення регіонального розвитку агропромислового виробництва / О.І. Іщенко. – К.: Нора-прінт, 2001.- 252 с.
2. Кваша С.М. Трансформаційні перетворення в зовнішньоекономічній діяльності АПК / С.М. Кваша // Вісник аграрної науки. – 2000. – № 8. – С.71.
3. Кириленко В.В. Економіка / В.В. Кириленко. – Тернопіль: Економічна думка, 2002. – 193 с.
4. Мельник Т.М. Міжнародна торгівля товарами в умовах глобальної конкуренції: монографія. - К.: КНТЕУ, 2007.
5. Рокоча В. В. Міжнародна торгівля: теорія та політика: навч. посібник. - К.: Таксон, 2009.

Рецензент – д.е.н., професор Школьник О.О.

УДК 657.471.1:519.87

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ

Скиданенко А.Ю., аспірант

Полтавська державна аграрна академія

У статті розглянуто теоретичні та методологічні підходи до оцінки витрат з використанням математичних методів і моделей, проаналізовано їхні переваги та недоліки.

The article discusses and analyzes theoretical and methodological approaches to costs estimating with using mathematical methods and models, analyzes their advantages and disadvantages.

Постановка проблеми. При плануванні, аналізі та контролі в системі управління витратами більшість аграрних підприємств стикається з проблемами їх оцінки, розрахунку собівартості та оптимальних баз розподілу витрат. Зокрема, для ефективного управління витратами необхідно володіти інформацією про величину відповідних витрат, що безпосередньо пов'язана з їхньою оцінкою. Недостатнє усвідомлення ролі формування та оцінки витрат на практиці призводить до нераціональних управлінських рішень, що в подальшому здатні вплинути на фінансові результати підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню даної проблеми присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, зокрема: С. Голова, М. Грещака, В. Завгороднього, Л. Нападовської, М. Пушкаря, Г. Савицької, М. Чумаченка, Ю. Цал-Цалка, А. Апчерча, Дж. К. Шима, К. Друрі, Ч. Хорнгрена та ін.

Постановка завдання. Метою статті є конкретизація математичних методів для оцінки витрат аграрних підприємств, залежності між витратами та різними факторами виробничої діяльності, що є важливим аспектом при прийнятті управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління витратами виробництва і калькулювання собівартості продукції має найбільшу специфіку